

S m a a s t y k k e r .

I.

Om en Katholik kunde øve Kaldsret til en luthersk Kirke.

Ved *Holger Fr. Rørdam.*

Det er bekjendt, at i Christian V's Tid afhændede Regjeringen efter en stor Maalestok Kirker med tilhørende Patronatsret til hvem, der vilde købe ¹⁾. Navnlig var der mange, som havde Regningskrav paa Staten, der paa den Maade bleve affundne. Og det kan neppe betvivles, at adskillige af dem, som blev Kirkepatroner, lidet egnede sig dertil. Det maatte navnlig synes usømmeligt, at Patronat med tilhørende Kaldsret solgtes til Dissentere. Blandt saadanne var en vis Major Frants Hieronymus v. Büren ²⁾, der var

¹⁾ Se Saml. t. Fyns Hist. og Topografi, IX, 326 ff.

²⁾ Captain Frants Hieronymus v. Büren omtales 1687 i en kgl. Bevilling paa, at Hingsavl ødelagte Slot og Ladegaard maatte udlægges ham, mod at han gav Afkald paa en Sum Penge, som hans afdøde Fader, Oberst Max Pancratius v. Büren, havde haft tilgode siden Krigen 1658—60 (Orig. i Geh.-Ark.). Af Danske Saml. VI, 191 Anm. ses imidlertid, at Handelen ikke kom i Stand, da Regjeringen ikke vilde afstaa Skoven ved Hingsavl, som v. Büren gjorde Krav paa.

romersk Katholik, men ikke desto mindre 1690 fik kgl. Skjøde paa sex Kirker i Ribe Amt med tilhørende Patronatsret. Da han senere vilde udøve den Kaldsret, som hans Skjøde hjemlede ham, gjordes der imidlertid Vanskelighed i Kancelliet med Hensyn til den kgl. Konfirmation. Dette gav Anledning til, at han indgav et Andragende til Kongen, der her skal meddeles tillige med nogle Bemærkninger om Sagens videre Gang. Først hidsættes dog et Uddrag af det ham meddelte Skjøde.

1.

Extract aff Hans Kongl. May^{te} allernaadigste schiøde paa effterschreffne jura patronatus og kiercke tiender i Judland, nemblig Thaarstrup, Horn, Hoedde, Thiestrup i Østerherrit og Quong sogner i Westerherrit,

Huilcke forskreffne jura patronatus med dessen kiercke tiender, kiercheschyld og anden inkombst bemelte Frantz Hieronimus von Biuren oc hans arffuinger schal hafue, nyde, bruge og beholde til arff og eiendomb med lige saadan frihed, som wii og frembfaarne konger i Danne-marck oc Norge dennem hid ind til nødt og hafft haffuer, oc giøre sig dem saa nøttig, som hand oc de best wed oc kand, og det saaledis, at de maa anname oc oppeberge kierchernis tiende og ald anden dessen aarlig indkomst, som af alders tiid der til liget haffuer, og bør der til at ligge med rette, intet undtagen i nogen maader, item haffue herlighed og rettighed offuer præstegaardene og deigne bolliger, og maa bemelte Frants Hieronymus von Biuren og hans arffuinger self kalde præster og deigne til forskreffne kiercher, dog med saadan willkaar, at huer gang nogen præst til forskreffne kiercher kaldis, oc hand først der til af superintendenten worder døchtig befunden, schall worris allernaadigst confirmation strax paa samme kald allerunderdanigst søgis. Og kiendis wij os og worris kongl: arfv successorer udj regjeringen aldeelis ingen

ydermere loed, deel, rett eller rettighed at haffue til eller udij fornesfte kirchetiender og inkombst, som før er melt, effter denne dag i nogen maader, mens de at følge fornesfte Frantz Hieronymus von Byhren og hans arffuinger som dessen rette patroner, som forreschreffuet staar, og woris anpart korn tiende at følge dem, som der til fornere berettiget, saa og huis studieschatt, cathedraticum eller andre contributioner, som kiercherne kand tilkomme at udgiffue, schal her effter som tilforn erlegis og betallis, og schall bemelthe Frantz Hieronymus von Byhren og hans arffuinger iche wehre berettiget præsterne eller deignerne af deris indkomst i nogen maader det ringeste eller nogit at afkorte, af huis som de altid og hid indtill nødt og haft haffuer, mens de det at niude effter ordinancen i alle maader, sambt och kiercherne af dessen tiende og inkombst forsuarlig wed macht oc lige holde, saa som de vil ansuare, og saa frembt de iche samme jura patronatus will haffue forbrudt. Beplygter vij os at frij, frelsse, hiemle oc fuldkomlige tilstaar fornesfte Frantz Hieronymus von Bühren og hans arffuinger forschreffne jura patronatus med kierchernis tiende og tilleg, som forreschreffuet staar, for huer mand[s] talle, som der paa kunde talle med rette i nogen maader, dog os og worris kongelige arffv successorers i regieringen soueranitetet, kongelige regalier og høyheder, contributioner, proquota, ordinaire eller extra ordinarie, uforkrenchet og os aldeelis forbeholden. Forbydendis alle og en huer her imoed, effter som forschreffuet staar, at hindre eller udj nogen maader forfang at giørre, wnder vor hyldist og naade. Giffuen paa worris kongelige residens Kiøbenhaffn d. 13. Nouembr. a^o 1690.

Wnder worris kongl. haand og zignet.

Christian.

Dette er saaledisz ricktig aff Originalen extraherit,
testerer

Frantz Hieronymus von Buren.

Kun Attestationen er egenhändig.

2.

Stormegtigste allernaadigste
arfwe konge og herre.

Saasom eders Kongl. Mai^{ts} allernaadigste haffuer schiødet og afstanden til mig udij fuld betalling til ewindeligh arfv og eiendomb femb jus patronatus og kierche tiender i Jylland, og udij schiødet allernaadigst forundt mig at maa kalde præst og degn, naar kaldene loulig ledig worder, som hoes følgende extract copie af schiødet widre om formelder, og det nu er forefalden, at presten til Thaastrup og Horn sogner udij Riiberhuus lehn, Hr. Christen Mortenszen, er wed døden afgangen, thij har ieg derforre allerunderdanigst, effter eders Kongl. May^{ts} allernaadigst schiødis tilhold, i den afdøde prestis sted igien kaldet en hæderlig og wellærd studiosus, Bage Castenæo, som er borgemester Christopher Carstensens søn af Ribe, og der paa meddelt ham kalds breff udj det allerunderd^{ts} haab, at samme effter schiødis formelding schulle vorde udij det Dansche cancelie af eders Kongl. May^{ts} allernaadigst confirmeret. Men som ieg nu imoed all forhaabning maa fornehme af hr. stift amptmands Spechhans schriffuelse til mig af d. 12. Jullij 1695, schal hr. ober secretarius Moht haffue berettet ham, at eders Kongl. Mai^{ts} allernaadigste nu nyligen schal hafue giort den anordning, at de persohner, som ere af catholsche og reformerede religion og kand hafue tilforhandlet sig jus patronatus, maa iche werre tilladt præster at kalde, men saadanne alleene were tilladt, naar et kald ledig worder, wed allerunderdanigst supplic at giøre forslag om 3de døgtige persohner, af huilche eders Kongl. May^{ts} allernaadigste en wille udwelge og til præst beschicke. Thi beder ieg derforre udij allerdybeste underdanighed, eders Kongl. May^{ts} wille wehre mig saa naadig, og allernaadigst tilstede, at effterfølgende min allerunderdanigste andragende og demonstration matte tagis udij naadigste concideration:

1. Bem^{te} jus og tiender har ieg af ingen anden mig tilforhandlet end directe af eders Kongl. May^{ts} self, som schiødet widre uduisser, og schiødet under eders Kongl. Mai^{ts} egen hellige ja u-rygelige haand og seigel tillader mig at kalde præsten.

2. Præsten er død og en anden er kaldet, førrend at denne nye anordning schal wehre giort, og den, som kaldet er, er af eders Kongl. May^{ts} indføede undersatter saa og af den lutersche religion, og efter bispens och andre mænds sigelsse dæchtig og lærd til det hellige embede.

3. Wel er det sant, ieg er føed under den catolsche religion og nødig dess aarsage wille chansere paa min alderdomb, men som ieg nu har werit her udij eders Kongl. May^{ts} krigs tieniste som captain og major paa 18de aar, foruden at min sl. fader obriste Buiren tiente eders Kongl. May^{ts} hr. fader sl. ihukommelsze trolig og wel i mange aar, og ieg endnu formedelst Guds og eders Kongl. Mai^{ts} naade staar som wircheligh major under det Fynsche regimente, ia det end og werit mine tancher at sette mine midler her udij eders Kongl. May^{ts} riger och lande, og om det behagede Gud mig her at forsiufne med en luthersche hustrue, og Gud giffuer mig børn med hinder, saa tilstaar ieg gierne, at de bliffuer opdragne i den lutherske religion.

4. Offuer alt dette saa kand ieg med sandferdighed og en goed samwittighed berette for eders Kongl. May^{ts}, at siden ieg bekom dise mesten øde og forfaldne kiercher af eders Kongl. May^{ts} i betaling for 2640 rdlr., at de har kostet mig af mine reede midler ofuer 1000 rdlr. til reparation, foruden at ald indkombsten der til nu paa 7 aar, ieg har hafft dem, ogsaa der paa er bleuen anuendt, saa at det schulle hiertelig smerte mig, om mig schulle betagis den frihed, de kongl. schiøder mig tillader, at kalde præst og degn.

5. Saa har det og waaren general leutnant Ahlefelt paa Glorup og andre i landet boende undersatter af den catholsche religion tilladeligt ved Kongl. schiøder at kalde præster og degne, saa at ieg er iche den eeniste.

Beder der for udy allerdybeste underdanighed, at oben bem^{te} sandferdige omstendigheder maatte bewege eders Kongl. May^{ts} til en naadig bønherrelse, at eders Kongl. May^{ts} mig en gang allernaadigste meddelte schiøde under eders Kongl. May^{ts} egen hellige haand og seigell matte staae ved magt, saasom schiødet forbyder alle og en huer der imoed nogen hinder eller forfang at giøre, under eders kongelige May^{ts} hyldest og naade; og ieg forbliffuer til min dæd med lifff og blod

Ottense dend
15. Jullj 1695.

Eders Kongl. May^{ts}
allerunderdannigste og
troplichtigste thienner
Frantz Hieronymus von Buren.

Orig. i Geh.-Ark. Kun Underskriften er egenhændig.

I en vedlagt tydsk Skrivelse af samme Dag til Oversekretæren i Kancelliet gjør Major v. Büren endvidere opmærksom paa, at den kaldede Kandidat, Bagge Castanæus Christoffersen, var prøvet af Biskoppen og funden dygtig til Embedet, og at Formanden, Provst Christen Mortensen Friis, havde efterladt »eine alte Wittibe mit vielen Kindern«; Bagge Castanæus var tilsinds at ægte en af Døtrene, saa at den afd. Præsts efterladte havde Udsigt til at »blive ved Brødet«. v. Büren haabede derfor, at Konfirmation paa Kaldsbrevet ikke vilde blive ham nægtet. — Formodentlig ere de givne Oplysninger fundne at indeholde tilstrækkelig Garanti, da Kaldsbrevet for Bagge Castanæus virkelig d. 30. Juli 1695 blev kgl. konfirmeret. Formandens Datter har han dog ikke ægtet¹⁾. — En noget lignende Sag fra

¹⁾ Wiberg, Alm. dsk. Præstehist. III, 320. Her kaldes han dog urigtig: Bagge Caspersen Castanæus.

det 18de Aarhundrede, ogsaa vedrørende Spørgsmaalet, om en Katholik kunde udøve Kaldsret til lutherske Kirker, findes af Dr. A. Heise meddelt i Saml. til jydsk Hist. og Topografi IV, 428—32.
